

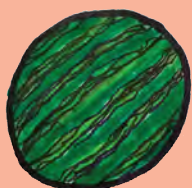

№ 3 (612) Додаток «Нашого слова» № 26 для дітей ТРАВЕНЬ–ЧЕРВЕНЬ 2025 РОКУ

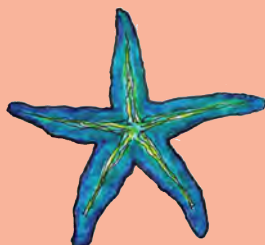
PL ISSN 0239-5460 Numer indeksu 366609

Учні з Бартошиць в Арборетумі у Кудипах; світлина Любомири Тхір; див. с. 12

Гарного відпочинку!

Остап Вишня

гуморист

Остап Вишня (справжнє ім'я **Павло Губенко**) — популярний письменник, сатирик і гуморист. Боровся за самостійну Україну.

Поет Максим Рильський так сказав про Остапа Вишню: «Він світив як сонце, до нього люди тяглися як до сонця. Він умів гриміти як грім, і того грому боялись усі плазуни й негідники».

Остап Вишня вважається засновником нового жанру в українській літературі — «усмішки». Його гумористичні твори були надзвичайно популярними серед народу. **Він писав про життя, побут, культуру, освіту, захищав українську мову, критикував безглуздя, несправедливість та ворогів.** Автор писав дуже багато. За життя світ побачило понад 100 збірок його творів.

Губенко народився у **1889 році на хуторі Чечва на Полтавщині в багатодітній селянській сім'ї**, де було 17-ро дітей. Після закінчення сільської школи, Павло здобув освіту в Київській військово-фельдшерській школі. Хоч деякий час працював за медичним фахом, то не медицина стала його життєвою дорогою, а гумористичний літературний жанр.

Перші його публікації з'явилися на початку 20-их років XX століття, коли Павло почав писати фейлетони для різних газет та журналів. **Тоді й народився псевдонім — Остап Вишня.** Дуже скоро він став відомим та популярним, а його жарти та інші тексти почала читати вся Україна. **Його книги стали бестселерами.**

Наприкінці 1933 року Остапа Вишню вороги заарештували і вислали до сталінських концтаборів. Звільнено його після 10-ти років неволі, у 1943 році.

Від 1944 року Остап Вишня мешкав у Києві, де повернувся до праці у сатирично-гумористичному жанрі. Успішно займався також перекладами творів світової класики.

Остап Вишня помер у 1956 році, проживши 67 літ. Похований у Києві на Байковому кладовищі.

Ярослава Кобилко

Світлина з мережі; <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3786164-sovinist-ostap-visna-akij-lubiv-ukrainu-i-nerpiv-cuhrainciv.html>

Сива — сивезна старовина...

Отоді ж таки, як жила-була на світі Атлантида¹, гонів² із сотню за Атлантидою, трішки вбік, праворуч, була друга казкова країна, що мала чудернацьку³ трохи назву «Чукрен».

Звалась так та казкова країна через те, що її населення, люд тобто її Божий, завжди чухався⁴.

Дитинча маленьке, як тільки починало було спинатися на ноги і коли його чи запитають про що-небудь, чи загадають що робити, зразу воно лізе до потилиці й починає чухатись. І так ото чухається все своє життя, аж поки дуба не вріже...⁵.

Через те й країна та звалась «Чукрен»...

Власне кажучи, перша її назва була не «Чукрен», а «Чухрен», але згодом «хи» перейшло в «ки», а правописна комісія⁶ той перехід «хи» на «ки» затвердила. Так назавжди й залишилася назва тої країни «Чукрен».

Жили там люди — чухраїнці.

Усе було вони чухаються та співають.

До співів були вони великі мастаки⁷.

Співають було цілими століттями.

Спочатку в них пісні були дуже короткі, мелодійні і з глибоким змістом, а потім, як

уже було заведено «Всечухраїнський день музики»⁸, почали співати *Корита*:

Ой, корито, корито,
Повне води наливо.
Там дівчонки руки мили,
А мальчики воду пили.
Не хочу я чаю пить,
Не хочу заваривать,
Не хочу тібе любить
З тобою разгаваривать.
[...]

Джерело: Богдан Гук, *Хрестоматія. Українська література XX ст. (для III класу загальноосвітнього ліцею)*, Warszawa 2004.

Могила Остапа Вишні на Байковому цвинтарі у Києві, 2019

Світлина: Катерина Сень

1 Атлантида — міфологічний острів, який мав знаходитися на Атлантичному океані, згадується в *Діалогах* Платона.

2 Гона — давня міра довжини, що дорівнювала, приблизно, 1,2–2,5 км.

3 Чудернацький — дивний, незрозумілий, смішний.

4 Чухатися – дряпатися (по голові, по тілі).

5 Дуба врізати — померти.

6 Правописна комісія – імовірно, натяк на роботу над правилами українського правопису, яка здійснювалася у 20-их роках XX століття в УРСР, її метою було наближення українського правопису до російського.

7 Мастак — уміла людина, умілець.

8 Як уже було заведено «Всечухраїнський день музики» — іронічний натяк на масові культурні заходи, що їх організовувала комуністична влада, які нищили незалежність і спотворювали справжню вартість мистецтва (звідси і згадка про повну русизмів пісню *Корито*).

Чому варто навчитися грати в шахи?

Любі друзі!

Хотіла б поділитися з Вами думками щодо гри в шахи. Ця гра захоплююча як для дітей, так і дорослих. Мій син, учень початкової школи, дуже її любить. У школі є гурток із шахів, який відвідують діти різного віку. Син колись мене запитав:

— Мамо, а чому ти кажеш, що шахи — це корисна гра?

Я: — Насправді шахи — це не просто гра. Вона розвиває мислення, тренує пам'ять та вчить стратегії. Це як розминка для мозку.

Син: — А це допоможе мені в школі?

Я: — Ще й як! Діти, які грають у шахи, краще розв'язують задачі з математики, вчаться думати наперед, навчаються аналізувати ситуацію, бути більш зосередженими й уважними.

Шахова мудрість залишатиметься з Вами на все життя. Але найголовніше — шахи вчать життєвих уроків:

1. Кожне рішення має наслідки.
2. Перемога приходить до того, хто вміє мислити на кілька кроків уперед.
3. Після поразки важливо вставати і продовжувати боротьбу.

Грайте разом!

Шахові вакаційні вечори — це неймовірно цінний час, проведений з рідними та друзями!

Олена Канівець

Світлина: авторки

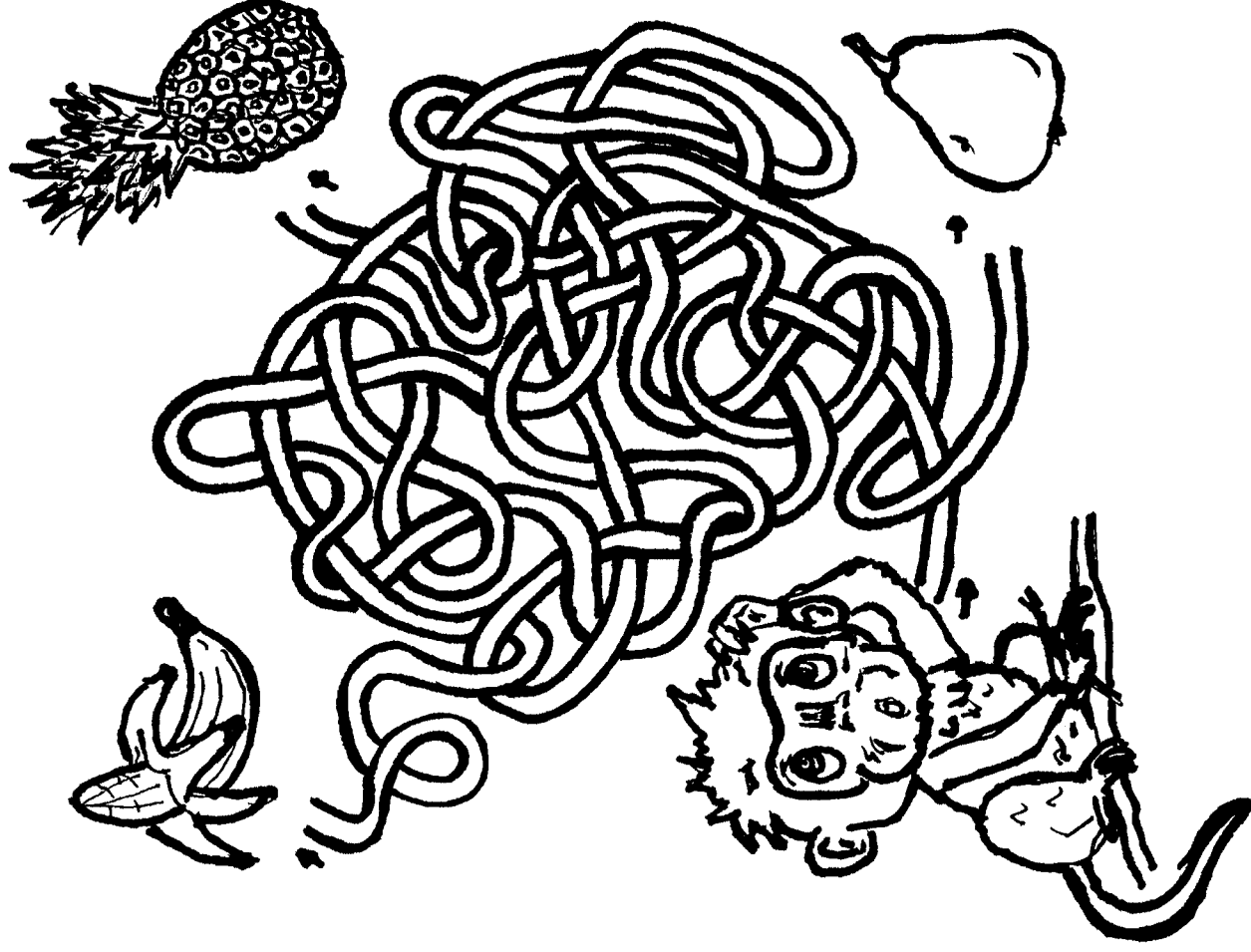

Грати в шахи можна розпочинати вже з шестирічного віку. Наприклад, Магнус Карлсен, один із найвідоміших шахістів сучасності, почав грати в шахи в п'ять років, а у віці 13-ти став гросмейстером. На останньому турнірі у Парижі, в квітні цього року, посів перше місце і отримав 200 тисяч доларів призових. Тобто, для найвідданіших, шахи можуть стати не просто захопленням, а справжньою професією.

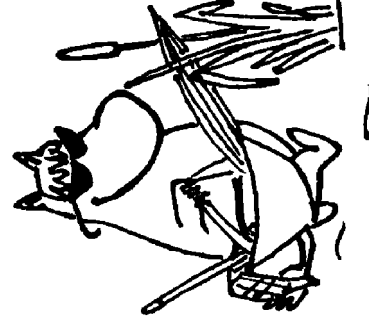
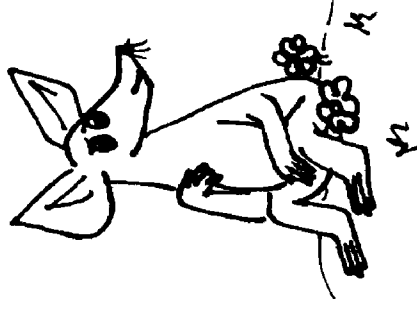
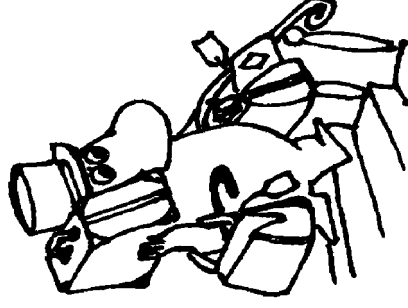
У ШАХАХ ШІСТЬ ТИПІВ ФІГУР:

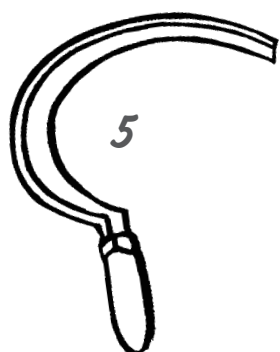
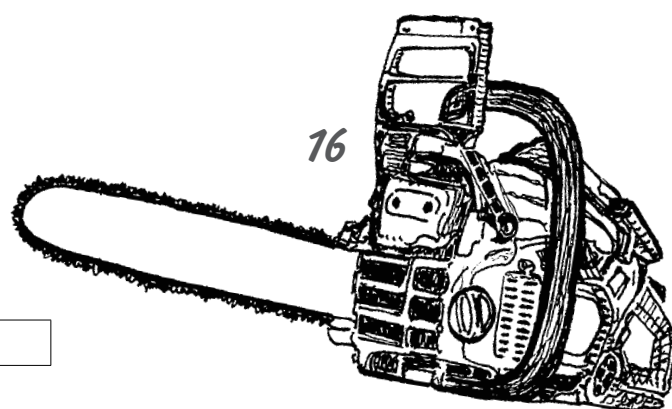
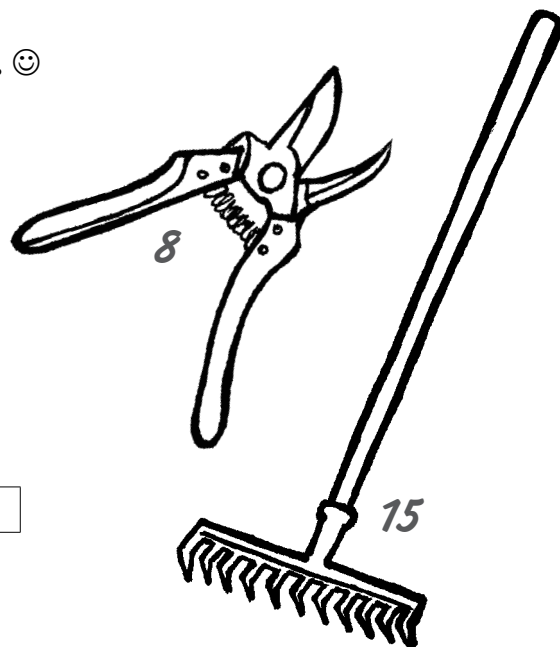
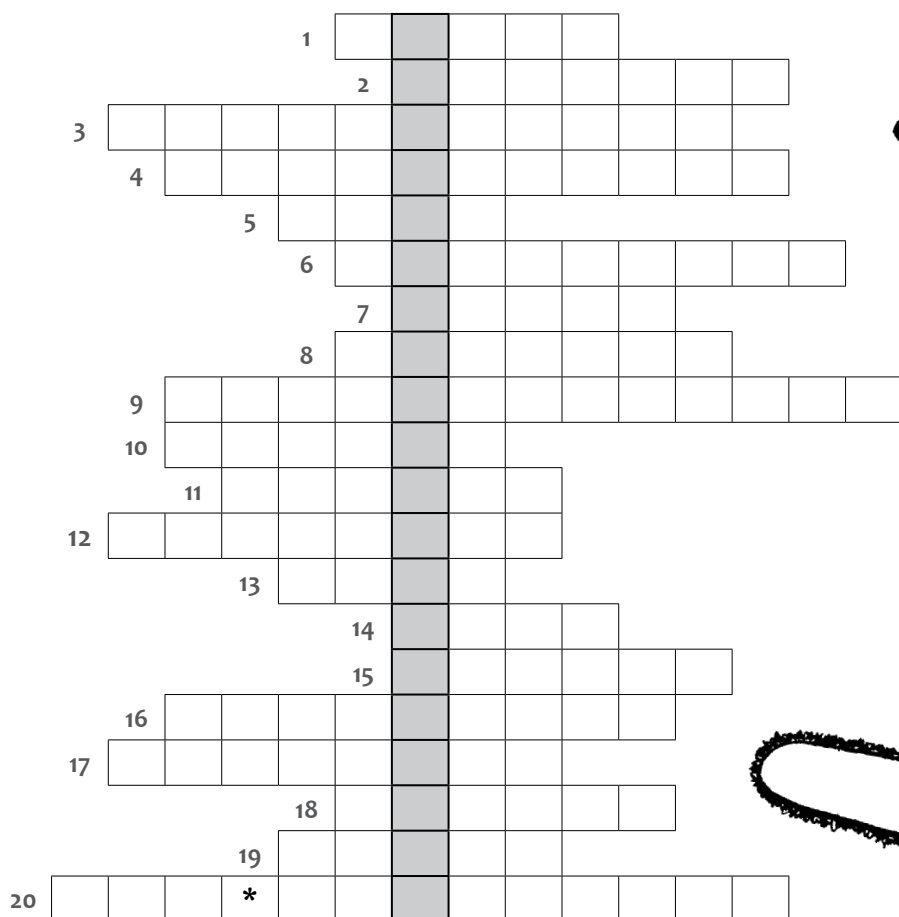
Мавпка хотіла би з'їсти банана. Допоможи їй перейти через гай, щоб потрапити саме до нього. Розфарбуй малюнок. ☺

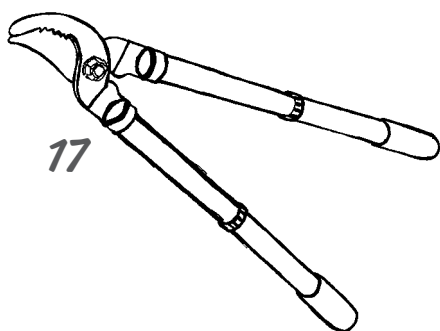
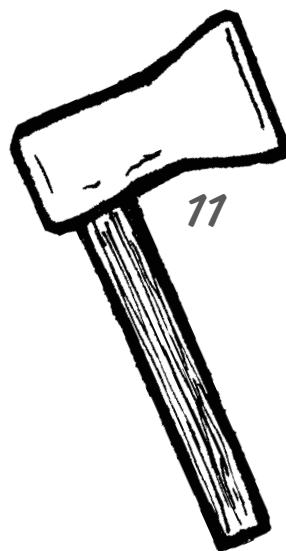
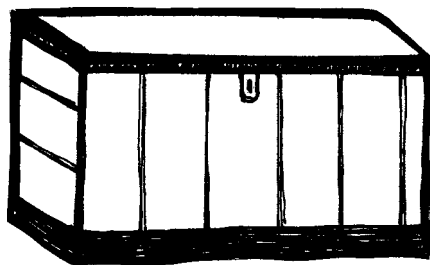
У долину Мумі-тролів прийшло літо. Мумі-тато починає вже зносити валізи, щоб спакувати родину для виїзду на вакації. Мумі-мама побігла ще до городу попрацювати. Хропся пішла на озеро загоряти, Мумі-троль потягнув Нюхмумрика над потічок, щоб щось йому показати, а Маленька Мю сидить на капелюхові Нюхмумрика. Всі радіють літом, тільки Чмих сів і не розуміє, чому всі так бігають. Розфарбуй малюнок, домалюй природу довкола. ☺

Розгадай кросворд. Прочитай гасло. Розфарбуй малюнки. ☺

14

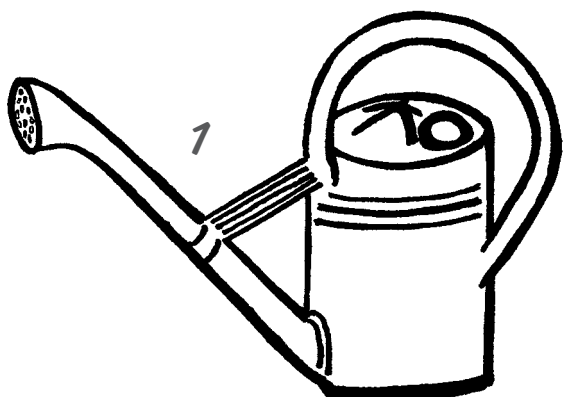
17

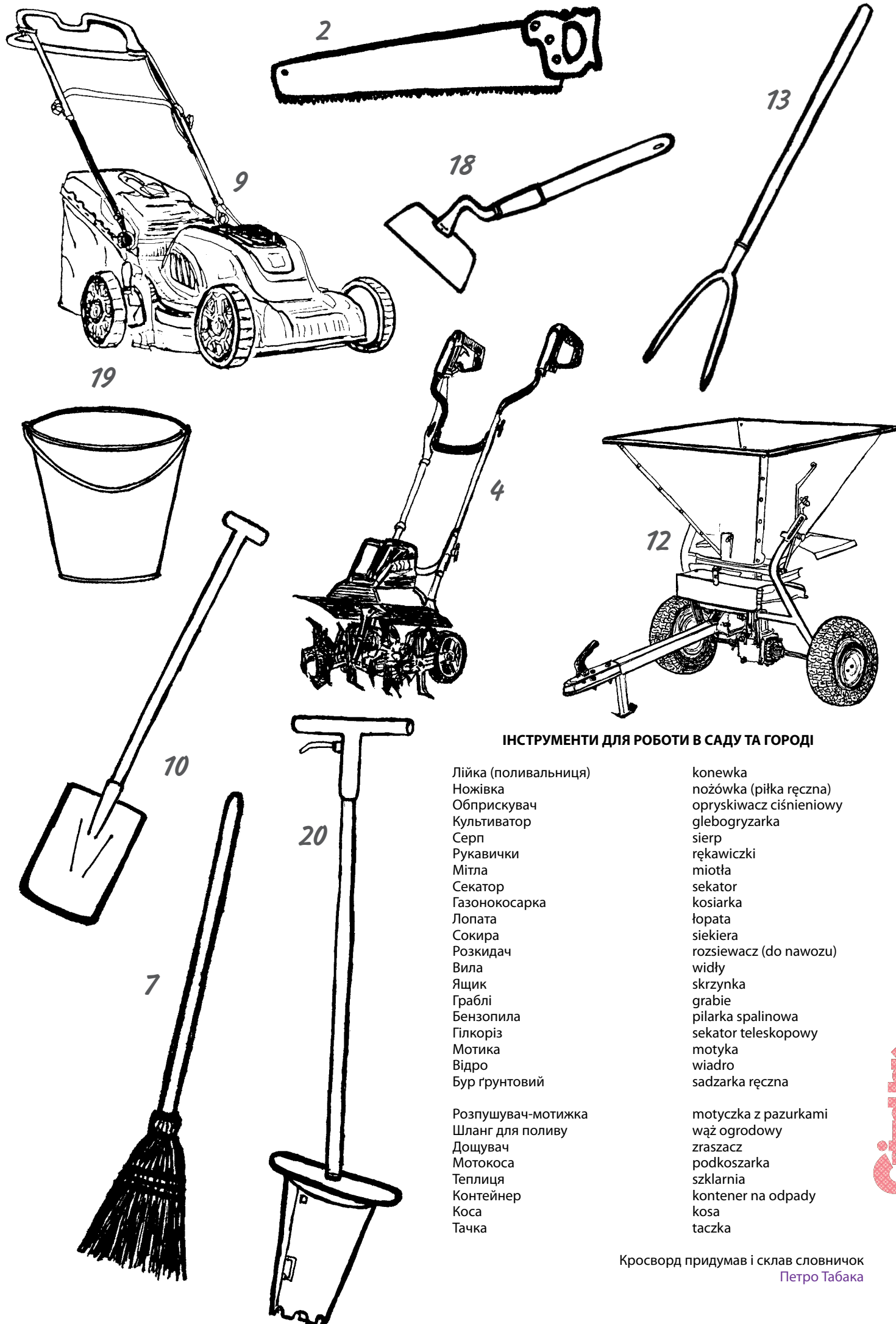
3

6

1

ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ РОБОТИ В САДУ ТА ГОРОДІ

Лійка (поливальниця)

Ножівка

Обприскувач

Культиватор

Серп

Рукавички

Мітла

Секатор

Газонокосарка

Лопата

Сокира

Розкидач

Вила

Ящик

Габлі

Бензопила

Гілкоріз

Мотика

Відро

Бур ґрунтовий

Розпушувач-мотижка

Шланг для поливу

Дошувач

Мотокоса

Теплиця

Контейнер

Коса

Тачка

konewka

nożówka (piłka ręczna)

opryskiwacz ciśnieniowy

glebogryzarka

sierp

rękawiczki

miotła

sekator

kosiarka

łopata

siekiera

rozsiwacz (do nawozu)

widły

skrzynka

grabie

piłarka spalinowa

sekator teleskopowy

motyka

wiadro

sadzarka ręczna

motyczka z pazurkami

wąż ogrodowy

zraszacz

podkaszarka

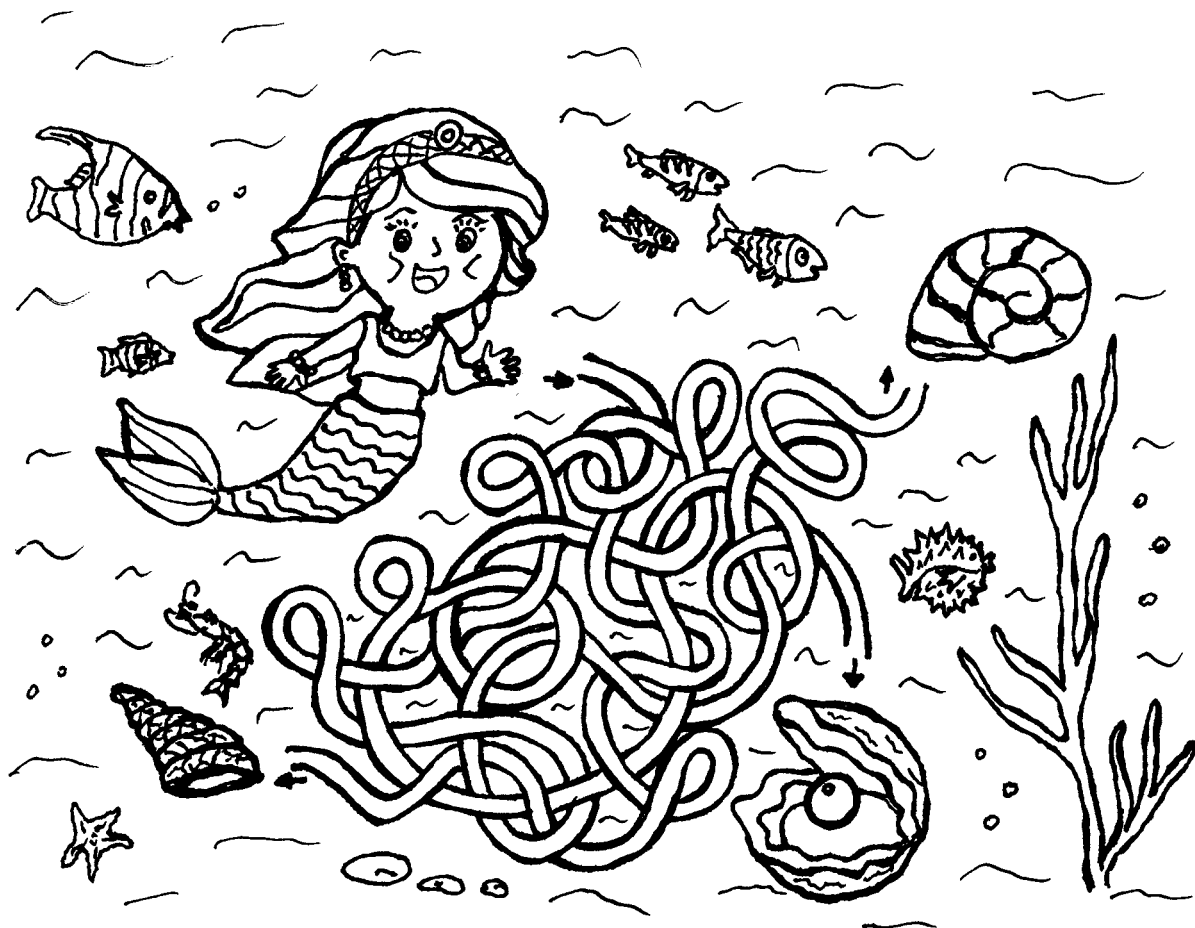
szklarnia

kontener na odpady

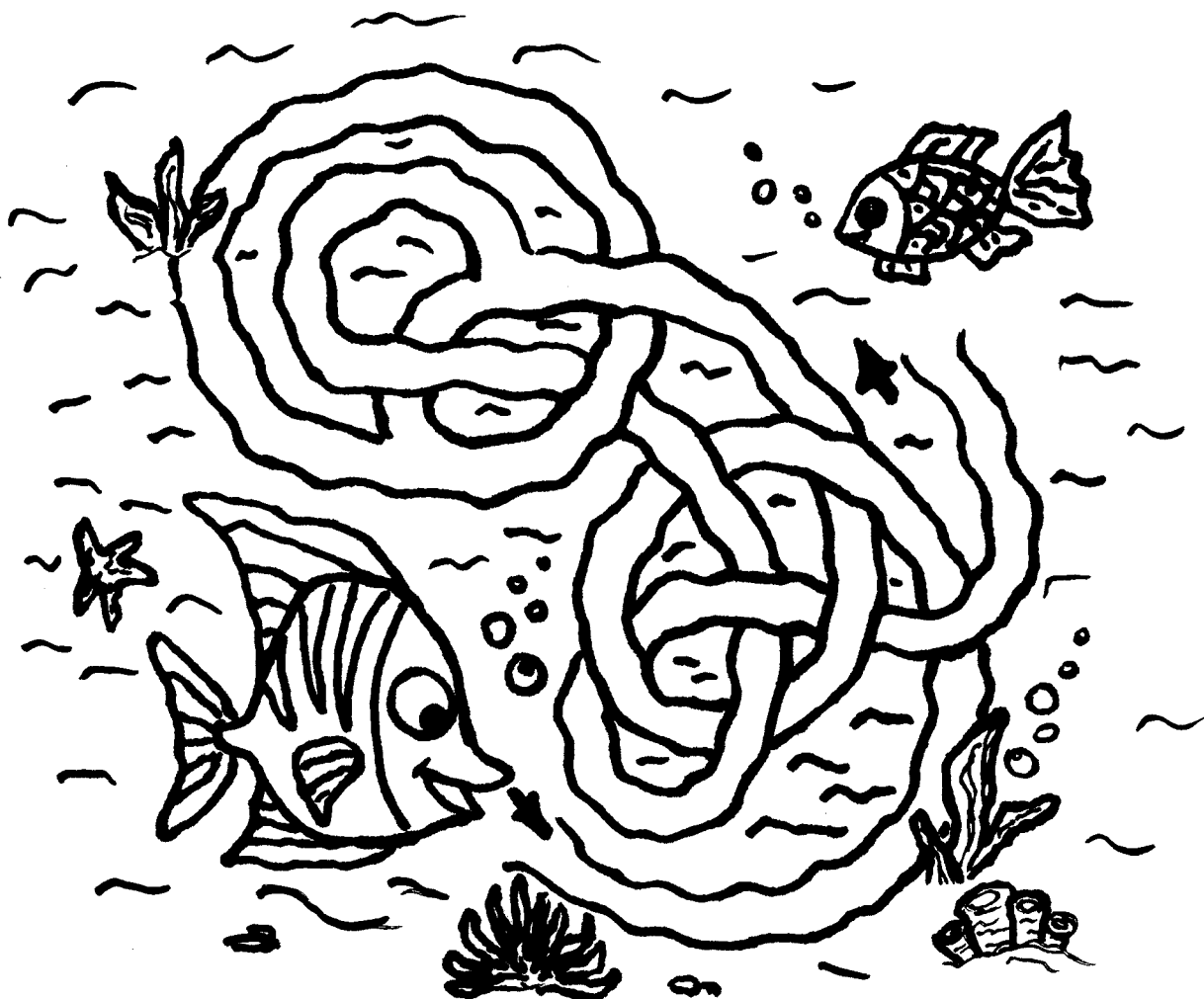
kosa

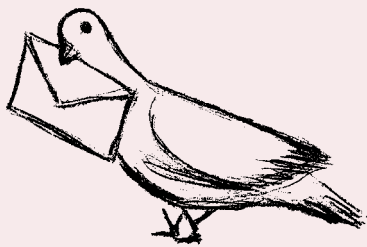
taczka

Допоможи русалці знайти перлину. Познач морську дорогу до неї. Розфарбуй малюнок. ☺

Інколи рибкам важко зустрітися, особливо тоді, коли треба переплинути крізь морські течії та вири. Допоможи їм та познач дорогу одна до одної. Розфарбуй малюнок. ☺

«СВІТАНКОВА» ПОШТА

Тетяна Слойка, вчителька
української мови
Світлини: авторки

Урок, що пахне квітами: діти створювали подарунки для мами на екосумках

Напередодні Дня матері учні з пункту навчання української мови в Слупську взяли участь в особливому уроці, який залишив теплий слід у серці кожної дитини. Це заняття стало поєднанням мовної практики та художньої творчості —

і саме тому було таким незвичайним. Цього разу діти не лише читали та писали — вони творили. Перед кожним учнем лежала біла текстильна екосумка, яскраві фарби для тканини, пензлі, трафа-

власного, унікального малюнка на сумці як подарунок до свята. Учні вклали в свої роботи не лише зусилля, а й справжні емоції. Під їхніми руками фарби ніби оживали, перетворюючи звичайну річ на зворушливу, особисту історію. «Я намалювала ромашки, бо мама їх найбільше любить», — сказала учениця третього класу.

«Це був чудовий урок! Я зробив мамі сюрприз, який вона тепер зможе носити щодня», — розповів один із учнів. Цей інтегрований урок нагадав, що наша домівка, де відбуваються заняття — це не лише місце для знань, а й простір для душі. Тут можна не просто писати про любов — її можна намалювати. На сумці. А потім — подарувати. З усмішкою, обіймами і фарбами на пальцях.

рети — і головне, безмежна свобода уяви. Кожен мазок, кожен візерунок на сумці був наповнений щирістю, любов'ю та вдячністю до найріднішої людини — мами. Головною темою уроку стала любов і подяка, а кульмінацією — створення

Лем жаль ми вас, мої верхи...

Такою піснею лемки прощалися зі своєю хижою (хатою), коли в 70-их роках XIX століття емігрували до Америки «за куснем хліба». На їхні плечі випали великі випробування, зокрема, концтабір у Талергофі, переселення до СРСР та сумнозвісна для нашої громади операція «Вісла» у 1947 році.

Попри важку історію, є періоди, якими лемки можуть пишатися. Це державні утворення, як-от Команецька Республіка (4 листопада 1918 – 23 січня 1919), яка симпатизувала ЗУНР — її мешканці прагнули об'єднання з українською державою. На жаль, ця країна проіснувала недовго.

Лемки — український субетнос, етнографічна група, що мешкає або походить із Лемківщини (Лемковини). Лемківщина — українська етнічна територія, розташована в Західних Карпатах, між річками Попрад і Дунайєць на заході, та Сяном, Цирохою й Ужем на сході. Територія Лемківщини становить близько 10 тисяч квадратних кілометрів. Вона охоплює Низькі Бескиди, західну частину Середніх Бескидів та східну околицю Західних Бескидів. Нині етнічна Лемківщина входить до складу трьох держав: Польщі, України та Словаччини (Пряшівщина). У складі Польщі вона охоплює Малопольське, Підкарпатське та частково Сілезьке воєводства. Основні повіти першого: Новосондецький і Горлицький; головні міста: Горлиці, Криниця-Здруй, Новий Сонч; села: Лосє, Висова-Здруй, Флоринка, Ганчова, Гладішів. Повіти другого: Кросненський, Сяноцький, Ліський; міста: Мокре, Сянік, Кросно; села: Команча, Репедь, Прилуки. Східну Лемківщину від Західної відділяє річка Ослава. Звідти й пішла назва дуже відомого лемківського ансамблю «Ослав'яни». У давнину лемки традиційно пасли овець і виготовляли традиційні смачні сири, такі як бриндза, жентиця.

Певно, ставиш собі питання: чому їх так звуть? Так, лемки мають свою мову. Це одна з архаїчних говірок карпатської групи південно-західного наріччя української мови. Найімовірніше, назву вони отримали через неодноразове використання в мові частки «лем», що означає «тільки», «лише».

Тепер хочу познайомити Тебе з кількома словами та особливостями цієї мови (хотілось би більше, але обсяг статті обмежений 😊). Лемківський діалект є особливим, бо зберігає архаїчні риси часів Русі-України. Приклади слів:

- веце — більше
- вышмарити — викинути
- вшытко — все
- гнеска/гнес — сьогодні
- ганч — недолік

- даколи — іноді
- дакус — трохи
- кед — але, якщо, як, коли
- м'я — мене
- нич — нічого
- сут — є (вони сут ту)
- твар — обличчя
- уця — вівця
- фурт — завжди
- хыбаль — хіба
- ци — чи
- якыси — якісь

Мабуть, помічаєш, що вживається літеру [ы], якої нема в українській літературній мові. Звук, який вона позначає, вимовляється як глибоке, тверде українське «и». Спробуй вимовити цей звук і склади речення з вибраними словами.

Декілька морфологічних особливостей лемківського говору:

Закінчення **-ом** в орудному відмінку однини іменників, прикметників, займенників: добром, тобом (літ. укр. — добрим, тобою).

У 3-й особі множини: **ходят** — замість ходять, робят — замість роблять.

Закінчення **-ы** у множині прикметникового типу: тойы люде.

Від мови — до культури. Дещо про лемківську сорочку вже згадувалося мною в попередньому номері «Світанка» (№ 2/611). Тут також подаю кілька унікальних назв одягу:

- **кептар** — безрукавний хутряний козушок; його виготовляють з овечої шкіри та оздоблюють кольоровим сап'яном, бляшаними кружальцями, бавовняним шнурком;
- **гуня** — вовняний верхній одяг;
- **кривулька** — намисто;

Кривулька — традиційна лемківська шийна прикраса з бісеру

- **лейбик** — верхній одяг, безрукавка;
- **чуга** — прямоспинний плащуватий одяг із коричневого саморобного сукна;

особливістю чуги були фальшиві рукави, які зшиті знизу і використовувались як кишені, та дуже довгий комір, що звисає на плечах поза пояс; прикрашена довгими френзлями.

Лемківська писанка

адзимку — страва з картоплі та молочних продуктів (зазвичай молока або сиру);

фучки — картопляні кльоцки або пиріжки з картопляного тіста з додаванням борошна і яєць;

мастило — пісна або ситна намазка з жиру, овочів, грибів, часнику та спецій;

прозяки — млинці з борошна та кислого молока (подавалися на Святий вечір).

Щоб по-справжньому відчувати унікальність цієї самобутньої культури, рекомендую відвідати «Лемківську ватру» у Ждині, організатором якої є Об'єднання лемків у Горлицях. Завдання для Тебе: знайди значення слова **ватра** або запитай у близьких! Цього року вона відбудеться з 18 по 20 липня. Щороку на великій сцені фестивалю виступають колективи з Польщі, України, Словаччини, Канади та інших країн.

Найголовніше — цей фестиваль єднає лемкинь/лемків з усього світу. На Ватру приїжджають нащадки лемків з Європи, США, Канади, Аргентини, Австралії, Нової Зеландії. На «лемко-стріт», тобто головній алеї, яка веде від входу до сцени, є місця, де можна придбати вишиванки, рюкоти, книжки, картини та скуштувати справжню лемківську кухню.

Також раджу відвідати Музей лемківської культури у Зиндрановій — це скансен просто неба. В окремій кімнаті зібрані сакральні експонати: залізні хрести, літургійні речі, копії ікон. Є також ве-

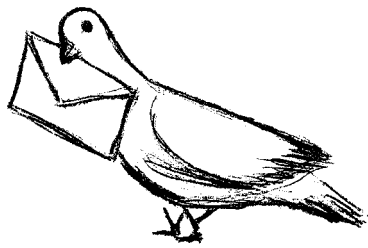
А як же не згадати про лемківську кухню! Вона проста, ситна та базується на місцевих продуктах: картопля, гриби, молочні продукти, м'ясо, а також приправи (часник, цибуля, тмин). Обов'язково варто скуштувати:

киселицю — суп на основі квашеної капусти або квасного соку, має кислий смак;

лика колекція писанок, оздоблених традиційними лемківськими візерунками.

Канікули не за горами... ☺ Якраз поїздка до цих чудових місць гарантує незабутні враження та вдалий відпочинок!

Наталія Ориньчак
Світлина з мережі

«СВІТАНКОВА» ПОШТА

Любомира Тхір,
ДИРЕКТОРКА ШКОЛИ
у БАРТОШИЦЯХ
СВІТЛИНИ: АВТОРКИ

Екологічно-природничі проекти в українській школі у Бартошицях

Екологічні та природничі проекти сьогодні дуже важливі, як ніколи раніше. Вони є мостом між знаннями і відповідальністю за нашу планету. Тому вже змалку слід формувати **бережливе ставлення до природи в умовах кліматичної кризи**. Екологічні проекти допомагають дітям усвідомити, що кожен має вплив на майбутнє Землі. Учні Лесиної школи під опікою вчителів беруть участь у багатьох природо-екологічних заходах, які навчають брати відповідальність — як за власні вчинки, так і за спільне благо, а також діти вчать дивитися ширше на своє майбутнє, виходячи за межі свого найближчого оточення.

Екологічно-навчальна поїздка до Арборетуму в Кудипах

Наші дошкільнята, а також учениці та учні початкових класів 9 травня 2025 року взяли участь у незвичайному уроці дендрології та природознавства в Арборетумі Вармінсько-Мазурського воєводства в Кудипах. Діти пізнавали природу через спостереження. Переміщаючись по природничо-дидактичній стежці, вони впізнавали знайомі їм види дерев і кущів, а також знайомилися з новими, менш відомими рослинами з інших регіонів світу. Вони уважно слухали розповідь лісничої, пані Габрієлі, яка не лише є гідом із великим багажем знань, але й відповідально опікується всім ботанічним садом, положеним в околицях Ольштина. Особливе враження на дітей справила інформація про життя бджіл, а також освітні майстер-класи про роботу лісників та захист природи. Поїздка до ботанічного

саду — це одна з запланованих дій реалізації нашої школою завдання **Екологічно-навчальний сад при Початковій школі № 8**, яке стало можливим завдяки проекту, що фінансується з державних коштів Вармінсько-Мазурського фонду охорони навколишнього середовища та водного господарства в Ольштині.

Успішний «Проект ліс»

Старші учні нашої школи взяли участь у фіналі **Воєводського дендрологічного конкурсу**, який проходив в Ельблонзі 6 червня 2025 року. Організатором конкурсу був Вармінсько-Мазурський центр підвищення кваліфікації вчителів в Ельблонзі. Співорганізатори — лісництва: Ельблонг, Запорово та Млинари.

Нашу школу гідно представила команда у складі: **Олів'єр Бакаляж** (8 клас), **Іван Сич** (8 клас) та **Назар Яковишин** (7 клас). При дуже високому рівні учасників, після додаткового раунду, Олів'єр здобув III місце у боротьбі за титул **Чемпіон дендрології**, а вся команда посіла V місце серед 10-ти команд із усього воєводства.

У рамках конкурсу також потрібно було створити художню роботу — картину на полотні із зображенням дерева, яке дісталось школі шляхом жеребкування. Наша верба була намальована **Анею Поневозик** із 6 класу. Художню роботу учениці журі назвало беззаперечно найкращою.

На завершення фіналу всі учасники отримали відповідні дипломи та привабливі індивідуальні й командні нагороди. Вітаємо наших учнів та вчителя біології pana **Кшиштофа Осовського**.

Світанок — додаток «НС» для дітей
Відповідальна редакторка: Катерина Сень
Малюнки: Катерина Степан

Адреса редакції:
«СВІТАНОК» ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa
Електронна пошта: switanok@nasze-slowo.pl

Dodatek „Switanok” dofinansowano ze środków Budżetu Państwa.